

Osa 2: Yhteenvedo suosituksista

Suomen luonnonsuojelualueet ovat yleisesti ottaen hyvin hoidettuja ja toiminnan resurssit ovat hyvät. Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta vaikuttaa siltä, että suojelualueiden hoidossa on saavutettu luonnon monimuotoisuudelle asetetut tavoitteet. (Huomaa, että tarkastelumme koski etupäässä suuria, perustettuja suojelualueita ja emme tutkineet kovin tarkkaan pienten suojelualueiden ja kehitteillä olevan Natura 2000 -verkoston hoidon tehokkuutta.) Monien muiden maiden luonnonsuojelualuejärjestelmiin verrattuna Suomen luonnonsuojelualueet ovat kadehtivassa asemassa ja niiden tulisi toimia mallina muille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että Suomen luonnonsuojelualueet olisivat täydellisiä. Seuraavassa keskitymmekin enemmän parannuksiin kuin kirjaamaan onnistumisia. Tämän julkaisun osassa 3 esitellään jokaisen kohdan jälkeen suosituksia alueiden hoidon parantamiseksi. Suositukset on koottu seuraavaan kymmenen kohdan luetteloon.

Ekosysteemilähtöinen suunnittelu

Suosittelimme, että biodiversiteettisopimuksen suositusten henki ja Natura 2000 -alueiden tavoitteet otetaan suunnitelmallisesti huomioon laadittaessa luontopalvelujen seuraavaa visiota vuonna 2007 niin, että Suomen luonnonsuojelualueiden pitäisi laajentua käsittämään koko maa- ja vesiekosysteemi. Tätä varten tulisi kehittää entistä integroidumpia suojelusuunnitelmia. Varsinkin maan eteläosissa, missä yksittäiset suojelualueet eivät ole tarpeeksi suuria koko ekosysteemin ylläpitämiseksi, toiminnan onnistuminen riippuu pitkällä tähtäimellä siitä, miten Metsähallitus toimii yhdessä alueen muiden maanomistajien kanssa. Tehokkaita puskuri- ja siirtymävyöhykkeitä, käytäviä ja verkostoja voitaisiin luoda vaikkapa vapaaehtoisin sopimuksin ja pyrkimällä jonkin asteisiin kompromisseihin. Tällaiset ratkaisut pitäisi kirjata yleisiin toimintalinjauksiin, joilla voitaisiin helpottaa Natura 2000 -verkoston toteutusta.

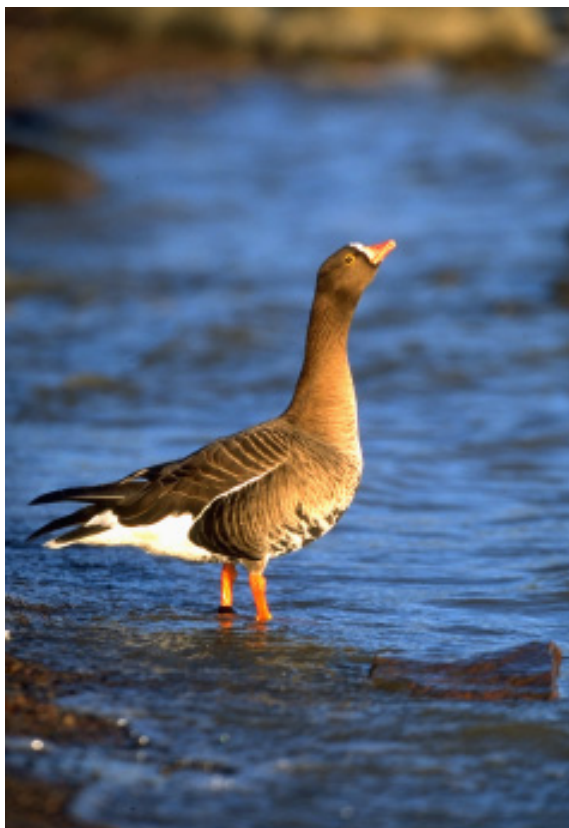

Björköby Merenkurkun saaristossa. Saariston maa- ja vesialueet ovat valtion, kuntien ja yksityisten omistuksessa. Metsähallitus, alueellinen ympäristökeskus ja kunnat tekevät yhteistyötä, jotta omistusoloiltaan pirstaloituneen alueen luonnon ja kulttuuriperinnön suojeluun löytyisi kaikkien tahojen kannalta hyviä ja kestäviä tapoja riippumatta siitä, kuka alueet omistaa. Merenkurkun alue nimettiin hiljakkoin Unescon maailmaperintöluettelon aielistalle. Merenkurkun ainutlaatuinen geologinen piirre on DeGeerin moreenit, jotka nousevat kapeina maakaistaleina merestä. (Kuva: Arto Hämäläinen)

Innovatiivisia kumppanuuksia yksityismaanomistajien, matkailutoimistojen, kuntien ja muiden valtion maita hoitavien laitosten kanssa tulisi hyödyntää tarpeen mukaan. Natura 2000-verkoston tavoitteiden saavuttamiseksi pitäisi kehittää keinoja nostaa osaamisen tasoa.

Suojelualuejärjestelmän suunnittelu

Suunnittelu on kallista ja aikaa vievää. Siksi emme ehdotakaan yhä uusien suunnitelmien tekoa. Mutta tarkasteltuumme asiaa ehdotamme, että joitakin tärkeimpiä kysymyksiä pitäisi koordinoita valtakunnallisten suunnitelmien avulla. Mielestämme tarvitaan kaksi tärkeää valtakunnallista strategiaa, jotka koskevat **tulokaslajeja** ja **ilmastonmuutosta**. Lisäksi ehdotamme, että Metsähallituksen luontopalveluissa tehtäisiin **uhanalaisten lajien puuteanalyysi** (gap analysis), jotta nähtäisiin, hoidetaanko uhanalaisluetteloon otettuja lajeja nykyisin suojelutoimin tarpeeksi hyvin. Suojelualuejärjestelmien suunnittelussa Metsähallituksen luontopalvelut on keskeinen toimija yhteistyössä ympäristöministeriön ja muiden alan organisaatioiden, kuten Suomen ympäristökeskuksen kanssa.

Kiljuhanhi (*Anser erythropus*). Pohjoismaiden uhanalaisin pesivä lintulaji. Vain 30–50 paria on havaittu. (Kuva: Markus Varesvuo)

Suunnitteluun ja hoitoon käytettävät resurssit voitaisiin saada tehokkaampaan käyttöön, jos sopeutuvan suunnittelun (adaptive management) toimintatapaa vahvistettaisiin ja siihen sitouduttaisiin. Selkeämmässä suunnittelun, hoitotoimien, seurannan ja tarkastelun ketjussa, joka johtaa suunnitelmien ja hoitotoimien kehittämiseen, voidaan ottaa hoidettavien suojelualuejärjestelmien dynaamisuus paremmin huomioon ja reagoida muutoksiin herkemmin. Lisäksi tuemme luontopalvelujen suunnittelemaa julkaisustrategian sisäistä tarkastelua.

Kohteiden suunnittelu

Suojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelu varsinkaan laajoilla Natura 2000-kohteilla ja yksityisillä luonnonsuojelualueilla ei etene aikataulussa. Suosittelemme siksi tavoitteiden ja välietappien asettamista, jotta hoidon ja käytön suunnittelu saataisiin vietyä läpi ja jatkuvasti päivitettyä. **Riskien arvioiminen** olisi tärkeää, jotta suunnittelu voitaisiin ohjata sitä kiireellisimmän tarvitseville suojelualueille sen sijaan, että päivitetäisiin suunnitelmia systemaattisesti. Sopeutuvan suunnittelun selvempi käyttöönotto yhdessä puistojen tilan raportointijärjestelmän kanssa parantaisi kohteiden suunnittelua ja hoitoa.

Suojelutoimien vaikuttavuus

Monien harvinaisten tai uhanalaisten lajien tilanne näyttää olevan vakaa tai lajit ovat lisääntymässä suojelualueilla, vaikka poikkeuksiakin on. Naalin, kiljuhanhen ja muutamien avainlajien kannat näyttävät vähenevän koko maassa. Jotkin elinympäristöt, kuten harjut ja rannat, näyttävät myös heikkenevän. Tämä on saattanut jäädä vähemmälle huomiolle, kun suojelussa on painotettu soiden ja vanhojen metsien suojelua. Mielestämme painostusten tarkistaminen poronhoidon ja metsästyksen ja suojelun kesken on yleensä kannatettavaa, vaikka ylilaidunnuksen vaikutuksia maan pohjoisimmissa osissa pitää ajan kanssa pyrkiä vielä vähentämään. Suosittelemme selvitystä siitä, mitä etuja olisi vapaaehtoisista ohjelmista ja kannustimista, kuten poronlihan **luomusertifikaatista**, joka voisi lisätä poronlihan markkinaosuutta ja hintaa. Suosittelemme toistakin selvitystä siitä, miten voitaisiin lisätä suojelutasoa suojelualueiden jossakin osassa kieltämällä **metsästyksen ja kalastuksen**. Tällaisia alueita

voisivat olla varsinkin kansallispuistot ja muut suojelualueet, joilla on paljon kävijöitä. Suositamme myös, että selvitetäisiin, miten maakotkan suojelemiseksi kehitetyn korvausohjelman tapainen ohjelma voitaisiin luoda myös muille vaarantuneille lajeille, kuten karhulle, ahmalle ja hylkeille. Maan eteläosan luonnon suojeleminen monien uusien suojelualueiden myötä, mutta alueet ovat yleensä pieniä. Siksi suosittelimekin erityisesti niiden ottamista sopeutuvan suunnittelun ja ekosysteemilähtöiseen suunnittelun piiriin, kuten edellä on esitetty.

Vaikutukset paikallisyhteisöihin

Yhä useammat paikallisyhteisöt näyttävät toimivan yhdessä suojelualueiden kanssa. Suojelualueiden toiminta paranee, kun solmitaan yhteistyötä kuntien ja paikallisten yrittäjien kanssa. Olimme erityisen iloisia siitä, kuinka paljon Metsähallitus ja saamelaiset tekevät yhteistyötä maan pohjoisimmissa osissa. Painotamme saamelaisten mukaanoton tärkeyttä päätöksentekoon jatkossakin. Havaitsimme kuitenkin, että yleinen innostus lisätä matkailua on ristiriidassa joillakin seuduilla jatkuvasti esiintyvän, suojelu-

alueisiin kohdistuvan vastustuksen kanssa. Suosittelemme toimia, joiden avulla paikallinen yhteisö saadaan vakuuttuneeksi suojelualueiden myönteisistä aluetaloudellisista vaikutuksista.

Retkeilyn vaikutukset

Kävijät ovat yleensä tyytyväisiä Metsähallituksen luontopalvelujen toimintaan. Ainoa suosituksemme on se, että kävijöiden aiheuttamien vaikutusten vähentämistä tulisi kehittää. Jotta polttopuun käyttöä saataisiin vähenemään, pitäisi polttopuuhuollon kustannuksista kertoa kävijöille selvemmin. Polttopuut tulisi mieluummin tehdä puista, joita ei ole kaadettu kansallispuiston alueelta.

Rahoitus

Muihin maihin verrattuna valtion budjettirahoituksen taso on yleisesti ottaen hyvä. Huomaamme kuitenkin, että henkilöstön määrä on aika niukka. Se aiheuttaa huolta monille suojelualueilla työskenteleville varsinkin, kun uusien suojelualueiden ja uusien tehtävien määrä lisääntyy. Näin on käynyt mm. varsinkin siellä, missä

Polttopuuta kävijöille, Ruunaan luonnonsuojelualue. Puuhuoltoon on suunnattu paljon Metsähallituksen kenttähenkilöstön työpanosta. Polttopuukuljetukset tehdään talviaikaan, jotta ympäristövaikutukset voidaan minimoida. (Kuva: Auvo Sapattinen)

tullut kokonaan uusia kulttuurikohteiden suoje-
lutehtäviä tai missä tehtävät ovat lisääntyneet.
Maan eteläisten ja pohjoisten osien henkilöstö-
määrien välillä on niin ikään epäsuhtaa, jolla voi
olla vaikutusta tulevaisuudessa, kun Metsähalli-
tuksen luontopalvelut saa maan eteläosissa vas-
tuulleen uusia suojelualueita. Suosittelemme uu-
sien yksityisten tukivaihtoehtojen selvittämistä.
Tällaisia voisivat olla mm. vapaaehtoiset sopi-
mukset ja yksityisten suojelualueiden tukeminen
osana laajempaa ekosysteemilähtöistä suunnitte-
lua. Ehdotamme lisäksi, että vuosittain tehtävis-
sä toiminnan arvioinneissa verrattaisiin resursse-
ja tavoitteiden saavuttamiseen. Vertailun tulisi
kattaa myös rahoituksen käytön jakaantuminen
erilaisiin suojelutoimiin.

Maailmanlaajuinen rooli

Luontopalvelujen kansainvälinen toiminta on
korkealaatuista, vaikka sitä eivät kaikki luonto-
palveluissa työskentelevät täysin ymmärrä. Suo-
sittelemmekin sisäistä koulutusta, jossa selven-
nettäisiin luontopalvelujen kansainvälisten toi-
minnan merkityksestä ja tiettyjen kotimaisten
suojelutoimien maailmanlaajuista ja alueellista
merkitystä. Selvennystä tarvittaisiin mm. biodi-
versiteettisopimuksen tavoitteiden ja Natura
2000 -päämäärien ymmärtämiseksi ja jokapäi-
väisen työn merkityksen lisäämiseksi.

Kartoitus ja seuranta

Ekologisen kartoituksen taso on erittäin hyvä,
mutta kulttuuriarvojen kartoitusta pitää vielä
kehittää. Suosittelemme erilaisten seurantajär-
jestelmien yhdistämistä vaikkapa avainindikaat-
torikokonaisuudeksi, joka kattaisi Suomen luon-
nonsuojelualueiden luonnon monimuotoisuuden
ja kulttuuriarvot. Tähän mennessä on jo ke-
rätty paljon tietoa, joka pitäisi koota järjestel-
mälliseksi kokonaisuudeksi ja arvioida.

Puistojen tila

Mielestämme erinomainen tietovaranto on vielä
aika hajanainen eikä sitä ole analysoitu koko-
naiskuvan saamiseksi Suomen luonnonsuojelu-
alueiden hoidon tehokkuudesta. Hajallaan oleva
tieto ei myöskään tue sopeutuvan suunnittelun
kulttuuria, varsinkin jos puhutaan suojelutoimi-
en vaikuttavuudesta. Siksi suosittelemme *Puisto-
jen tila* -raportin tekemistä säännöllisesti (vaik-
kapa viiden vuoden välein). Raporttiin kerättäi-
siin ja siinä analysoitaisiin tietoa helposti ym-
märrettävässä muodossa. Joitakin ajatuksia puisto-
jen tilan raportoinnista on esitetty tämän jul-
kaisun osassa 4.

Jatulin tarha, Itäisen Suomenlahden kansallispuisto. Esihistorialliset ja historialliset muinaisjäänne-
kset, kuten vanhat uponneet laivat ovat osa Suomen kulttuuriperintöä. Metsähallituksen hoitamilta alueilta on kirjattu lähes
kaksi tuhatta tällaista kohdetta. (Kuva: Hannu Ormio)